

Vårt försprång som it-nation kan tyna bort

Svenska Dagbladet den 28 december 2015

Bostads- och it-minister Mehmet Kaplan har nyligen fått digitaliseringskommissionens betänkande på sitt bord. Den reser strategiska frågor för Sveriges framtid. Men verktygen för att göra -något finns på andra departement, framför allt på finans- och justitiedepartementen.

Lagstiftningen som ger förutsättningar att ta tillvara digitaliseringens fördelar har helt enkelt inte hängt med. Det som står på spel är stora frågor, bland annat hur många nya jobb som skapas jämfört med de som försvinner genom automatisering. För att undvika höjningar av kommunalskatten kommer dessutom trycket på effektivisering av välfärden att öka markant nu när befolkningen åldras. Likaså är regelkrångel en avgörande fråga för det privata näringslivet. Det finns en påtaglig risk att vårt försprång som it-nation tynar bort och det handlar egentligen inte om att det -behövs mer offentliga medel. För att inte missa digitaliseringens möjligheter till förbättrad välfärd och nya jobb krävs en kraftsamling för att skyndsamt se över mängder av lagar och regler som fastnat i analoga fotspår. För att så ska ske behövs strategisk styrning från högsta nivå och ett målinriktat sam-arbete mellan jurister och andra experter såväl i regerings-kansliet som i myndigheter.

Det fordras även en förstärkt organisation kring hur digitaliseringsfrågor hanteras i regerings-kansliet för att underlätta svåra avvägningar och bidra till långsiktighet, vilket är en viktig erfarenhet från ett helt annat område – krisen på 1990-talet som ledde fram till vårt nya rosade budgetramverk. Till skillnad från budgetramverket är det troligen små men ändå avgörande förändringar som krävs i dag.

Värdet av data i alla dess former torde vara det område där vinsterna med digitalisering är som mest utnyttjade men där också de politiska hindren är som störst. Svårigheterna förstärks av att de kortsiktiga politiska riskerna av felsteg kan vara stora, samtidigt som vinsterna i former av nya jobb kommer först senare. Inte minst Europaparlamentet driver hårt linjen att möjligheterna till att använda persondata kvävs. Det är en hållning som har förstärkts efter Edward Snowdens avslöjanden om omfattande elektronisk övervakning. Farhågor att känsliga personliga uppgifter ska komma på av-vägar väcker rädsla för ett samhälle där den privata sfären inte respekteras och där gränserna för vad som kan kommersialiseras tänjs allt mer.

Det är förvisso rätt att värna om den personliga integriteten, men vi gör det på fel sätt. Det bör vara fullt möjligt att bygga upp regelverk som möter den legitima oron för hur olika datauppgifter används men samtidigt gör det möjligt att dra nytta av den potential som finns på en rad olika områden. Det finns exempelvis erfarenheter från Danmark som visar det stora värdet av öppna data för företag och offentlig sektor, som förbättrade välfärdstjänster för medborgare men även nya tjänster från entreprenörer och besparingar hos myndigheter.

Inte minst inom hälsa kan våra smartphones ge oss information och rådgivning. Tekniken finns -redan men osäkerheten om vad lagstiftningen innebär är inte bara stor – den är också ökande. Detta gäller särskilt Dataskyddsförordningen, som nyligen slutförhandlats i Bryssel. I stället för att underlätta för innovationer och tillväxt skapas regelkrångel, höga administrativa kostnader och risker för tunga böter. Detta kan förvisso skapa jobb för regelexperter men inte de produktiva jobb som -Europa

behöver. Det är nu centralt att implementeringen av förordningen blir så pragmatisk som möjligt. I annat fall försvåras i många år framåt tillkomsten av nya jobb och digitala tjänster, exempelvis teknik som gör det möjligt att fortsätta minska bränsle-förbrukningen för smarta och uppkopplade last-bilar.

För att bättre ta tillvara digitaliseringens möjligheter borde därför regeringen överväga:

- Att placera övergripande frågor kring digitalisering i Statsrådsberedningen med ett tydligt reformmandat kring nationella regelverk, men som även med kraft kan bidra positivt vid inter-nationella förhandlingar, inte minst vad gäller data. Därtill borde en chefsekonompost införas vid justitiedepartementet för att underlätta en dia-log med andra departement kring lagar och regler rörande digitalisering.
- Att snarast ge tydliga uppdrag till berörda myndigheter att identifiera hinder och möjligheter för digitaliseringen på respektive ansvarsområden, exempelvis i regleringsbrev. Digitaliseringen påverkar allt från konkurrensfrågor till energi-försörjning. Regler för dataskydd är ett kapi-tel för sig där regelverken direkt hämmar nya jobb och tjänster.

Nya organisatoriska grepp är inte i sig tillräckliga för att få fram konstruktiva regler och beslut, men på samma sätt som ramverket för budgetdisciplin kan sådana grepp göra det lättare för politiska institutioner att göra nödvändiga avvägningar. Det gäller å ena sidan behovet av skydd, som begränsar tillgång och användning av data, och å andra sidan åtgärder som utnyttjar digitaliseringen till att ge bättre förutsättningar för tillväxt på längre sikt.

Vi står just nu inför ett vägval som avgör dels hur stora vinsterna från digitaliseringen blir, dels ifall vi kan klara välfärden utan skattehöjningar. Vi kan välja att skapa nya jobb och tjänster anpassade för digitaliseringen i Sverige, i stället för att långt senare tvingas importera tekniska lösningar framtagna i Silicon Valley.

Mårten Blix, fil dr i nationalekonomi